

הרב יהושע י. נויכירט

חיי נישואין עם חולה איידס

- שו"ת¹

שאלות:

- א. האם זכאי בן זוג של נשא איידס לדרוש פירוק הנישואין ומתן גט?
- ב. האם הוא רשאי לשמור על קשר הנישואין עם אמצעי הגנה מאיידס?
- ג. האם רשאי בן הזוג הבריא לשמר את הנישואין ללא אמצעי הגנה לשם הולדת צאצאים?
- ד. האם אישה נשאת איידס רשאית להביא ילדים לעולם, או שמא עליה להמנע מכך, מחשש שהצאצא יוולד חולה באיידס?

תשובות:

- א. כפיית גט עקב הדבקות באיידס לאחר הנישואין
אם אחרי הנישואין חלה אחד משני בני הזוג במחלת האיידס ובן הזוג הבריא רוצה משום כך להתגרש, יכול בית הדין לכפות מתן גט.
העיקרון מבואר בשולחן ערוך² שאם הבעל נעשה מוכה שחין כופין אותו להוציא את אישתו בגט ולתת כתובה.

ב. שימור הנישואין עם אמצעי הגנה מאיידס

שאלה קשה היא אם שני הצדדים מסכימים בכל זאת להמשיך בחיי הנישואין למרות שידוע להם שאחד משניהם חולה. בסופו של דבר יכול להיות שהמחלה תעבור על ידי חיי האישות – מחלת האיידס עוברת מאיש לאשתו ולהיפך. השאלה היא איך ניתן להישמר שבן-הזוג לא יידבק. קיימים כל מיני אמצעים למניעת הריון, התקן תוך-רחמי, גלולה, דיאפראגם, אך כל אלה אינם שומרים על בן-הזוג שלא יידבק במחלה. העצה היחידה להקטין את הסיכון להעביר את המחלה מאיש לאשתו היא ע"י קונדום, לבישת נרתיק על ידי הבעל.

1. תשובתו של הגר"י נויכירט שליט"א נמסרה (יחד עם תשובות לשאלות נוספות בנושא האיידס) בכינוס הבינלאומי הראשון לרפואה, אתיקה והלכה שהתקיים במרכז הרפואי שערי צדק בתורש תמוז תשנ"ג.

התשובות במלואן פורסמו לראשונה בספר הכינוס (מכון שלזינגר, עורך: מ' הלפרין, ירושלים תשנ"ו) עמ' 170-173.

2. אבן העזר סי' קנד, א.

ברצוני להדגיש שיש לזכור, כמו בסוגיית מניעת הריון, גם כאן אין לעשות שום דבר בלי לשאול רב מומחה ובקי בדינים אלה, וקל וחומר בענין לבישת הקונדום שחמור יותר, כי הדבר קשור באיסורים חמורים. גם גדולי עולם, אותם נצטט בהמשך, אינם רוצים לפסוק לכד אלא אם כן יסכימו עמם גדולים אחרים. עד כדי כך נוהרים הפוסקים בעניינים אלה.

הגאון ר' חיים עוזר בתשובתו בספרו ה"אחיעזר"³ מביא מקרה של אשה אשר לפי דעת הרופאים נשקפת סכנה לחייה אם תתעבר, ודן בשאלה אם מותר לבעל לשמש אשתו בהיותו לבוש בנרתיק הנתון על האבר ויקלוט הזרע לתוכו.

כדי להבין את חומרת השאלה אקדים ואסביר כאן את האיסור החמור של הוצאת זרע לבטלה. הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה⁴ מביא שהעושה כן בנידוי הוא יושב, ועליהם נאמר בישיבה: "ידיכם דמים מלאו"⁵, וכאילו הרגו נפש. ידוע גם מאמר חז"ל⁶, כי זה היה חטא דור המבול, שנאמר: "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ"⁷. ובגין חטא זה מוצאים אנו בתורה כי ער ואונן, בניו של יהודה מתו לפני זמנם⁸. בשולחן-ערוך⁹ מובא שעוון זה חמור מכל העבירות שבתורה, והעושה כן כאילו שופך דמים והורג את הנפש. אצל הקב"ה, אדם הלוקח את כוחותיו שקיבל מהקב"ה וזורק אותם להשחית דומה למי שהורג נפש בפועל.

לכן אמרתי שבדרך כלל קיים איסור הוצאת זרע לבטלה כאשר אדם משתמש בקונדום. שאלתנו היא האם יש מקום לדון להקל במקרים מסויימים, למשל כאשר נוגע הדבר לשלום בית בין איש ואשתו.

הגמרא ביבמות מביאה ברייתא¹⁰ שלוש נשים משמשות במוך: קטנה, מיניקה ומעוברת. דברי ר' מאיר. רש"י ותוספות חולקים איך ללמוד פשט. לפי רש"י הכוונה להנחת מוך לפני התשמיש – חושבני שזה מעין מה שקרוי היום דיאפרגמה. המוך מאפשר לאשה לחיות את חייה המשפחתיים ללא כניסה להריון, והשמוש בו מותר דוקא לשלוש נשים אלה, קטנה, מיניקה ומעוברת, ולא לנשים אחרות. לדעת התוספות הפירוש בברייתא שונה, ולכל הדעות אסור ליתן שם מוך לפני תשמיש, כי אם יתן הרי הוא כמטיל זרע על עצים ואבנים כאשר הוא מטיל על המוך. אך לפי התוספות כוונת הברייתא

3. שו"ת אחיעזר, ח"ג סי' כד (ה).

4. פכ"א הי"ח.

5. ישעיהו, א טו.

6. נדה יג א, ובפירוש"י שם.

7. בראשית ו יב.

8. 'וישחת ארצה.... וירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם אותו', שם לח י.

9. אה"ע כג ג.

10. יבמות, יב ב.

להתיר בשלוש נשים היא נתנת מוך לאחר התשמיש, אחרי שהאיש הטיל את זרעו כדרך כל העולם. והאשה הנותנת מוך סופג אחרי התשמיש לא הוזהרה על השחתת זרע.

חכמים חולקים שם על היתר זה של ר' מאיר, והלכה כחכמים. אם נעיינ ברש"י שם נמצא, שמדובר במקום שיש חשש רחוק לסכנה – לכן ר' מאיר רוצה להתיר, וחכמים אינם חוששים לסכנה רחוקה, "שומר פתאים ה'"¹¹ ומן השמים ירחמו עליו.

אך הנדון שלנו, מחלת איידס, אינו דומה לברייתא ביכמות לגבי קטנה, מיניקה ומעוברת. אצל שלוש הנשים יש רק חשש קטן של סכנה, מה שאין כן כשמדובר על מחלת האיידס שסופה להמית. במקרה זה קרוב לודאי שהמחלה תעבור בסופו של דבר לבן-הזוג. לכן יש כאן מקום לדון אולי על כגון זה לא נאמרה המחלוקת בין ר' מאיר וחכמים, וכולם יודו להתיר. מאידך, כאן שהבעל משתמש באמצעי המניעה, זה חמור יותר.

האחיעזר¹² בשם הדבר-אליהו רוצה להתיר כשיש חשש סכנה אם האשה תיכנס להריון, מכיון שלדעתו גם שימוש עם קונדום הוא בעצם שימוש כדרך כל הארץ. והוא מוסיף שמאחר ולא מדובר באיסור תורה, אלא רק מדברי סופרים משום חיוב עונה התיירו. גם האגרות משה, להגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל¹³ כתב כעין זה, שאם אדם מקיים מצוות עונה עם קונדום, אין זה נקרא הוצאת זרע לבטלה, ומשום שעת דחק גדול, עיניו נפש ועשיית שלום בין איש לאשתו יש מקום להקל. אך ר' משה פיינשטיין ז"ל, עם היותו אחד מגדולי הפוסקים בדורנו וכולם שמעו לקול הפסק שלו – בכל זאת הוא מסיים את דבריו כי יש להתיישב בזה עם אחד מגדולי הדור¹⁴.

לעומת זה, לא כמו האחיעזר ולא כמו האגרות משה, מצאנו גדולי פוסקים שאוסרים: השבט סופר¹⁵ והמהרש"ם¹⁶. לפי דעתם יש אולי להתיר דיאפרגמה, אבל להטיל זרע לתוך נרתיק – אין להתיר. מי יכול להכניס את ראשו לתוך מחלוקת זו? שמעתי גם ממורי ורבי הגאון הרב אויערבך (שליט"א) [זצ"ל] שהוא אינו מוצא עצה – כמה מר – לחיות חיי נישואין

11. תהלים קטז ו.

12. ח"ג סי' כד (ה).

13. אגרות משה, אה"ע ח"א סי' סג.

14. ולכאורה האג"מ סותר את דבריו באה"ע ח"ד סי' סז, ושם הוא אינו מתיר לאיש ללבוש נרתיק.

15. שבט סופר, אה"ע סי' ב.

16. מהרש"ם, ח"ג במפתחות דף שיז ע"א.

באופן כזה, וכן מביא פרופ' א"ס אברהם שליט"א בספרו "נשמת אברהם"¹⁷ בשם הגאון אויערבך (שליט"א) [זצ"ל] ובשם הגאון אלישיב שליט"א. לכן למעשה אין לעשות דבר בלי לשאול רב מומחה ובקי בדינים אלו.

ג. שימור הנישואין ללא אמצעי הגנה מאידס

אם בכל זאת שני הצדדים, שאחד מהם נשא איידס, מוכנים להכניס את עצמם לסכנה הזאת, כדי להשאיר זכר בעולם – האם מותר להם לשמש כדרך כל הארץ, בו בזמן שיוודעים הם שיש סיכון גדול שהמחלה תעבור, ואולי מי השמים ירחמו?

אם הבעל נגוע במחלה, יש לו לכאורה דין רודף לגבי אשתו – ואם אדם מסכים שירדפו אחריו ויהרגו אותו, אין לו רשות לכך. אנחנו בריותיו של הקב"ה ואין לנו רשות להפקיר את חיינו, וכל זמן אשר נשמה באפנו חייבים אנו לעשות הכל על מנת לקיים את החיים שהקב"ה נתן לנו.

מאידך אף כי אינני יודע למסור מספרים או אחוזים. ידוע שיש אמנם סיכון מסוים של העברת המחלה, אבל ייתכן כי החשש אינו כל כך גדול עד כדי שאפשר לקרוא את הבעל בשם רודף, אם האשה רוצה בקיום הנישואין. כי לא פעם מצאנו שמוחר לאדם להכניס את עצמו לספק סכנה אם שני הצדדים מסכימים, ובפרט שיש כאן שאלת שלום בית. לכן אי אפשר לאסור על בני הזוג להמשיך לקיים את הנישואין למרות הסיכון שכרוך בכך.

ד. סיכון הולד בהריון של חולה איידס

במקרה והאשה היא נושאת המחלה, האם עלינו לחשוש שיידבק הוולד? כלומר, כאן לא מדובר לא רק על איש ואשתו, אלא גם על הדור הבא, שחם ושלום עלול להיוולד ילד נגוע באיידס.

מצאנו ב"נשמת אברהם"¹⁸ ש-כ-50% מהילדים נדבקים במחלה. שמעתי מפרופ' אברהם שבניתיים ירד אחוז הולדות הנדבקים מהוריהם ל-20-30 אחוז. זה עדיין אחוז גבוה מאד¹⁹, וקיים חשש סביר שילד כזה לא יוכל לחיות יותר מאשר כמה שנים. אבל מה לא יעשה אדם כדי להשאיר זכר בעולם הזה, גם אם הוא יודע שסיכוייו קלושים?

17. נשמת אברהם, מהדורה קמא, ח"ד אה"ע דף קפב (2).

18. נשמת אברהם, מהדורה קמא, ח"ד חו"מ דף ריח.

19. ביתניים ירד אחוז הולדות הנדבקים מאימותיהם עוד יותר, וכיום (תשס"ז) הוא פחות מ-1% אם האם, נשאת האיידס, מקבלת כמהלך ההריון טיפול תרופתי פומי ב-Zidovudine -- העורך.

כאן ברצוני להביא את תשובת האגרות משה²⁰. בחור חולה במחלה תורשתית, מחלת לב מסוכנת ועוד עיוורון, אשר בערך מחצית הוולדים יקבלו אותה – האם מותר לו להתחתן? מקדים הגר"מ פיינשטיין שכמובן הוא מחוייב לגלות לכלתו על אודות מחלתו לפני שהוא מקדש אותה, כי אחרת יעבור על "לא תונו איש את עמיתו", וכפי שכבר הבאנו לעיל בפרק ג'²¹. אבל מותר לו, והוא אף מחוייב לשאת אשה משום מצות פריה ורביה, "שהרי אפשר שיוליד בנים ובנות שלמים ובריאים, ויתפלל להקב"ה שיזכה אותו בבנים ובנות שלמים ובריאים בכל אבריהם. כי הרי אין מן ההכרח שחציים יהיו חולים", עכ"ל. ואולי יש להזכיר כאן גם את תביעתו של הנביא לחזקיהו המלך²² – אל לך להתעסק בסודות הבריאה; מה שציווה אותך הקב"ה לעשות עשה וה' יתברך יעשה הטוב בעיניו.

לכן, בני זוג הרוצים לשמר את הנישואין ולקיים את מצות פריה ורביה למרות הסיכון ללידת ילד חולה – אי אפשר לאסור זאת עליהם. למעשה יש להתייעץ עם מורה הוראה אשר ישוחח עם רופא מומחה לפני פסיקתו.

מקור: אסיא סא-סב, עמ' 95-99, 1998

20. אגרות משה, אה"ע ח"ד סי' עג (ב).

21. ספר הכינוס (הע' 1 לעיל), איידס - תשובות הלכתיות, פרק ג', עמ' 170-169. -- העורך.

22. ברכות י א.